

MOBILITATEA POPULAȚIEI ȘI MEMORIA FAMILIALĂ. CAZURI IEȘENE

Ștefan S. GOROVEI*

Cuvinte cheie: *mobilitatea populației, memorie familială, Bucovina, boieri, Tăutu*

Mots-clefs: *mobilité de la population, mémoire familiale, Bucovine, boyards, Tăutu*

Cele două noțiuni reunite în titlu – *mobilitatea populației și memoria familială* – stau în centrul cercetărilor și reflecțiilor mele din ultima vreme. Aceasta se datorează nu doar temelor în a căror investigare m-am lăsat antrenat, ci și faptului că abordarea lor presupune acumularea atât a unei cantități mai mari de informații, cât și a unei experiențe care vine mai ales cu vârsta (ceea ce nu înseamnă că vârsta ar aduce-o de la sine...). Întâlnirea acestor doi vectori asigură o viziune diferită asupra unor realități ale trecutului, în stare nu doar să cuprindă spații și generații diferite, ci și să surprindă detalii care, altminteri, rămân neobservabile.

Definesc, mai întâi, noțiunile: ce înțeleg, în contextul epocii medievale și post-medievale (sau premoderne) românești, prin *mobilitatea populației* și ce înțeleg prin *memorie familială*?

Mobilitatea populației este, în geografia populației, o temă deosebit de importantă, extrem de interesantă și mai ales foarte actuală. Pentru specialiștii acestei științe, ea are în vedere *mobilitatea spațială* (sau *teritorială* ori *geografică*), cea mai complexă dintre toate, *mobilitatea profesională* și *mobilitatea socială*¹. În

* Academia Română, Filiala Iași – Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, IAȘI.

Cu subtitlul *Un caz ieșean*, o parte a acestui text a fost citită (prin bunăvoința d-lui profesor Lucrețiu Mihăilescu-Bârliba) la Sesiunea de comunicări a Facultății de Istorie din cadrul Zilelor Universității „Alexandru Ioan Cuza” (Iași, 27 octombrie 2017); lucrarea constituie un fragment dintr-o cercetare în curs, privind soarta mazililor și răzeșilor bucovineni coborâtori din Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei în anii 1475-1511, ctitorul bisericii de la Bălinești (1499), precum și posteritatea acestora.

ceea ce mă privește, cuprind în noțiunea de *mobilitate a populației* orice mișcare (deplasare), indiferent de dimensiuni și cauze, prin care indivizi, grupuri de persoane sau familii își părăsesc așezările ancestrale pentru a se stabili în alte locuri, antrenând și o mobilitate socială cu urmări în plan genealogic, în măsura în care, în noile așezări, lasă urmași; iar aceștia sunt identificabili, firește, doar dacă perpetuează numele de familie.

Istoricul nu poate evita întrebarea: pentru ce și-ar fi părăsit oamenii locurile de baștină în vremurile acelea? Ca să-și abandoneze casa părintească, pământul, bunurile adunate (multe-puține) într-o generație sau două, era nevoie, desigur, de pricini puternice. Între acestea, cea mai puternică și cu efecte sigure era, fără îndoială, tocmai pierderea respectivelor bunuri, adică **sărăcirea**.

Oamenii acelor veacuri – când ideea călătoriilor de plăcere, de fantezie sau de aventură nu-și făcuse încă loc în mințile lor – se mișcau puțin: cei mai mulți probabil nu plecau niciodată din așezările lor. Prin urmare, dacă între mulții martori, consemnați de vreun document cu prilejul unei vânzări sau a unui schimb de bunuri, întâlnim – alături de oameni din vecinătăți – și câte unul sau doi din alte ținuturi, trebuie să presupunem că ei făceau parte dintr-o categorie mai deosebită. Multe lucruri puteau să constituie această deosebire. Încrederea comunității, de pildă, îi făcea oameni respectabili și atunci, fie că aveau, fie că n-aveau vreo mică dregătorie în organizarea și administrația locală, **lor** li se adresa domnia când era de făcut vreo cercetare la fața locului sau o hotărnicie. Asemenea deplasări, peste mai mult decât un deal și-o vale, puteau să aibă ca rezultat angajamente matrimoniale, în urma cărora o parte a urmașilor aveau să-și strămute locuința. Deplasarea „în exercițiul funcțiunii” într-un oraș, sau chiar în capitala țării, lărgea considerabil orizonturile omului, înlesnind stabilirea de relații cu locuitori ai altor ținuturi. În chip evident, spre exemplu, un scriitor de acte (diac sau uricar) avea la Iași mai multe șanse decât la Tecuci sau la Siret de a căuta și stabili aranjamente matrimoniale pentru membrii mai tineri ai familiei sale².

Astfel de cazuri, asupra cărora nu pot stăruii mai mult, au condus la deplasări normale, care se încadrează într-o mobilitate obișnuită, o dinamică geografică

¹ Cf. Constantin Vert, *Geografia populației. Teorie și metodologie*, Editura Mirton, Timișoara, 2001, p. 76.

² Am în vedere un personaj activ în anii 1630-1676, Vasile Gorovei de la Bârgăuani (Neamț), diac, uricar, cămăraș și apoi logofăt de vistierie; îi cunosc patru copii, dintre care doar fiica Istina s-a căsătorit cu un boiernaș din zona natală, Gligoraș Cârliș; celelalte două fete s-au măritat în ținutul Cârlișgăturii, iar fiul tocmai la Dorohoi. Exemplul acesta este furnizat de cercetarea indicată mai jos (nota 5).

firească. Un fenomen ca acesta, evolutiv, poate să explice cum o ramură a neamului Nădăbaico din Țara de Jos a Moldovei a ajuns în Țara de Sus, cu stăpâniri în ținuturile Sucevei și Dorohoiului (Șoldanii), iar o ramură a unui neam (Năvrăpescu) din Moldova de sub munte s-a stabilit tocmai în Moldova dintre Prut și Nistru (Șoimarii)³.

Nu intră, în discuția de față, mobilitatea *sezonieră* (plecări la lucru), nici cea *temporară* (analogă *detașărilor* din zilele noastre, sau plecărilor „la America” pentru a face bani), ci doar cea care devine *definitivă*. Nici deplasările de natură excepțională, precum mutările silite de populație, deportările practicate în Imperiul Otoman, mai apoi în U.R.S.S., nu constituie ținta acestei expunerii.

Înțeleg așa, prima noțiune (mobilitatea populației) aproape că o atrage de la sine pe cealaltă, *memoria familială*. În cel mai rău caz, chiar dispărând cu desăvârșire orice urmă a amintirilor despre înaintași, ea rămâne să trăiască prin **numele** dus mai departe de purtătorii săi. Desigur, în acest punct s-ar putea obiecta că, pe de o parte, nu toți oamenii acelor vremuri aveau nume de familie (*al doilea nume*, pentru filologi; *patronim*, pentru genealogiști) și, pe de altă parte, nu toate numele devenite *de familie* implică în mod necesar o istorie genealogică (așa sunt cele provenite din nume de botez ori de meserii, din porecle ori etnonime și alte asemenea nume comune⁴). Nu duc discuția în aceste zone, care merită aprofundări speciale și nici nu s-ar putea purta fără abandonarea frustrărilor de ordin social.

Cadrul definit astfel s-a constituit prin cercetările pe care le-am efectuat (și sunt în curs) pentru un proiect de istorie familială⁵; datorită lui am înțeles importanța și semnificația patronimului ca **ultim nivel de memorie familială**, dar și însemnătatea memoriei genealogice propriu-zise, cu mecanismele care o guvernează. Întrucât s-a crezut și s-a afirmat că interesul pentru genealogie și pentru istoria familială ar fi expresia unor simțăminte create doar de proprietatea funciară, care marchează un anumit statut social și în absența căreia ar lipsi cu totul, mi-am

³ Pentru aceasta, v. documentele adunate în Alexandru Furtună, Vasile Șoimaru, *Neamul Șoimăreștilor. 500 de ani de istorie*, autorul proiectului și coordonator dr. Vasile Șoimaru, Editura Prometeu, Chișinău, 2003.

⁴ V., în această chestiune, studiile introductive date de profesorul Mircea Ciubotaru în fruntea volumelor din ediția *Catagrafiilor Vistieriei Moldovei din 1820*.

⁵ Cf. Ștefan S. Gorovei, *Un proiect de cercetare genealogică globală: purtătorii numelui Gorovei*, comunicare în ședința din 15 ianuarie 2013 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române. O succintă dare de seamă despre acest proiect și rezultatele obținute în *AȘUI*, s.n., *Istorie*, LXII, 2016, p. 54, nota 5.

îndreptat atenția și în această direcție: am putut arăta câteva cazuri în care memoria genealogică s-a dovedit vie și funcțională chiar desprinsă de proprietatea funciară, întreținută însă de alți factori, între care mi s-a părut că numele ocupă un loc de prim ordin⁶.

Cazurile pe care le prezint acum sunt, cred, și mai edificatoare; ele ne îndreaptă, poate, și spre o posibilă explicație mai complexă a fenomenului.

*

Familia Tăutu, coborâtoare din celebrul logofăt al lui Ștefan cel Mare, ctitorul fastuoasei biserici de la Bălinești și miticul nostru prim băutor de cafea, a constituit cea dintâi pasiune a mea în materie de genealogie moldovenească. Investigațiile începute în anii studiilor liceale la Fălticeni și continuate în vremea studenției ieșene m-au condus, pe nesimțite, la acumularea unui foarte bogat material documentar, făcându-mă să visez la o posibilă monografie după modelul *Familiei Rosetti* a generalului Radu Rosetti⁷. În anii aceia, am străbătut toate colecțiile documentare mai mult sau mai puțin accesibile, am purtat corespondență cu unii urmași certți care mi-au comunicat informații despre ramurile lor, am răscolit în arhive, am căutat pe purtătorii acestui nume, până când au ajuns să mă caute ei pe mine: așa s-a născut, în 1967, prietenia mea cu dr. Claudius von Teutul⁸, păstrată intactă până la moartea sa, în 2004. Pe mulți i-am dibuit după cărțile de telefoane, care la vremea aceea, în lipsa telefoniei mobile, consemnau pe toți posesorii unui post fix.

La Arhivele Statului din Iași, am fost îndemnat să răsfoiesc două documente cumulative celebre și promițătoare (sau, cum se spune azi, *oferțante...*): *Condica sudiiților* din 1824-1825⁹ și marele registru al mitricilor bisericești din Iași. Acesta

⁶ Idem, *Un rebus genealogic*, comunicare în ședința din 15 septembrie 2009 a Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române; idem, *Tradiție familială și memorie genealogică*, în Ioan Neculce. *Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei*, s.n., XXIII, 2017, p. 31-51.

⁷ Generalul R. Rosetti, *Familia Rosetti*, I. *Coborâtorii moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1938; idem, *Familia Rosetti*, II. *Celelalte ramuri*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1940 (au format volumele XXXIII și XLVII ale seriei *Studii și cercetări* editată de Academia Română). Autorul a definitivat și al treilea volum, depunându-l, în 1948, la Biblioteca Academiei Române – cf. *Buletinul Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”*, V, 2003, 7-9, p. 5. **Își așteaptă editarea.**

⁸ Cf. *Buletinul Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”*, VI, 2004, 1-6, p. 1-2.

⁹ Pentru care v. C. Turcu, *Observări asupra catagrafiei sudiiților din Moldova pe anii 1824 și*

din urmă mi-a furnizat un număr însemnat de purtători ai numelui trăitori în Iași în deceniile patru–șapte ale veacului al XIX-lea; pe unii îi știam și din documente¹⁰, fără să-i pot lega de genealogia mare a neamului: erau, evident, urmași ai altor Tăutulești, despre care nu știam nimic, ceea ce mă nemulțumea profund. Însă cel mai tare m-a nedumerit când am aflat, din *Condica sudiților*, că în 1825 trăiau la Scoposeni (Iași) trei Tăutulești: **Toader**, lucrător de pământ, născut pe la 1758; **Tănasă**, crâșmar, născut pe la 1785 și **Ioan**, lucrător de pământ și morar, născut pe la 1800. Ei declaraseră că erau originari din Siret și veniseră în 1806 în Principatul Moldovei, unde acum erau așezați statornic prin căsătorie (ceea ce, de altminteri, a atras și refuzul de a li se recunoaște calitatea de supuși străini)¹¹. Trebuie să mărturisesc că, deși nu le-am pus nici un moment la îndoială apartenența la uriașa posteritate a logofătului Tăutu¹² – nașterea lor în Bucovina fiind un argument suficient pentru o vreme când uzurparea patronimelor nu era practică –, descoperirea acestor persoane evident declasate mi-a creat un puternic sentiment de derută și de amărăciune.

Problema s-a limpezit pe măsură ce, în chip paradoxal, s-a și complicat. Adică pe măsură ce am putut afla *tot mai mult* despre *tot mai mulți* purtători ai acestui nume.

Răpirea Bucovinei în 1775 i-a prins pe mai toți Tăutuleștii trăitori în acel an la răzeșiile lor de dincolo de Cordon¹³: lista celor care au depus jurământul de

1825, în *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*, II, Direcția Arhivelor Statului, București, 1956, p. 129-150.

¹⁰ Mult mai târziu, aveam să regăsesc unele nume în *Vidomostia* de la 1829, prelucrată de Alexandru Perietzianu-Buzău și în listele de decese alcătuite de Mihai-Răzvan Ungureanu; a fost o împrejurare favorabilă că aceste materiale de primă importanță au putut fi incluse în primele volume ale (pe atunci) nou-apărutei reviste *Arhiva Genealogică*: Alexandru Perietzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 1-2, p. 269-295 (I); I (VI), 1994, 3-4, p. 287-307 (II) și II (VII), 1995, 1-2, p. 159-184 (III); Mihai-Răzvan Ungureanu, *Izvoare genealogice inedite: vidomostiile deceselor boierești (1834-1856)*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 1-2, p. 297-316 (I); I (VI), 1994, 3-4, p. 309-320 (II) și II (VII), 1995, 1-2, p. 185-197 (III).

¹¹ Ioan Caproșu și Mihai-Răzvan Ungureanu, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, editate de ~, II (1824-1828), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1997, p. 259-260, nr. 507-509.

¹² I-am „scos la lumină” pentru prima dată în comunicarea prezentată în 1974 la congresul internațional de genealogie și heraldică de la München – *Une ancienne famille moldave: le logothète Tăutu et sa descendance*, în *12. Internationaler Kongreß für genealogische und heraldische Wissenschaften, München 1974. Kongreßbericht. Band G*, Stuttgart, 1978, p. G 160.

¹³ Nu pot exclude, firește, că unii dintre ei se stabiliseră deja, prin căsătorii sau moșteniri, în

credință față de împărăteasa Maria Theresia la 12 octombrie 1777 dă numele a șase mazili și opt ruțași¹⁴. Erau, însă, mult mai mulți. Un indiciu în acest sens îl avem în anii următori, când unii dintre ei, urmând procedurile stabilite de autoritățile austriece pentru dovedirea calității de nobili ai provinciei¹⁵, au prezentat actele cerute și au primit atestatele respective: în 1788 și 1789, nu mai puțin de 21 de purtători ai numelui Tăutu (cu 50% mai mult decât semnatarii jurământului) au îndeplinit această formalitate¹⁶. Alții, însă, căzuseră așa de jos, încât nu au mai putut trece nici măcar această probă¹⁷. În răstimpuri, unii dintre ei – aparținând tuturor

ținuturile care au rămas Principatului Moldovei, ori pendulau între proprietățile din cele două zone.

¹⁴ Cf. Dr. Johann Polek, *Die Huldigung der Bukowina am 12. Oktober 1777*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums*, X, 1902, p. 3-36. Reeditări parțiale: Iancu Cuparencu, *Omagiul Bucovinei în 12 octombrie 1777*, în *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, I, 1910-1911, 4, p. 1-4; 5, p. 3-4; 6, p. 21; 7, p. 37; 9, p. 65-66; *Pro Bucovina. Repere istorice și naționale*, volum coordonat de Mihai-Bogdan Atanasiu <și> Mircea-Cristian Ghenghea, Biblioteca Națională a României & Editura Mitropolit Iacov Putneanul, București, 2010, p. 351-355 (v. p. 352 și 356).

¹⁵ Traian Larionescu, *Familii vechi bucovinene*, în *Arhiva Genealogică Română*, 1944, p. 15-29 (v. p. 15-22); Zoe Diaconescu, *Boieri și mazili români în teritoriile înstrăinate (Bucovina și Basarabia)*, în *ArhGen*, III (VIII), 1996, 3-4, p. 237-247.

¹⁶ Cf. *Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej*, W drukarni Instytutu Stauropigiańskiego, Liow, 1857, p. 313-314.

¹⁷ Procesul de sărăcire a unora dintre urmașii logofătului Tăutu era de dată mai veche, îl constatare încă Dimitrie Cantemir: el știa că Tăutuleștii constituiau „**nobilissima inter Moldavos prosapia**” („cea mai nobilă stirpe dintre Moldoveni”), dar „quamvis earum plures adeo a pristino defecerint splendore, ut colonorum magis, quam nobilium speciem prae se ferant” (*Demetrii Principis Cantemirii Incrementorum et decrementorum Avlae Othmna[n]jicae sive Aliothman[n]jicae Historiae a prima gentis origine ad nostra usque tempora deductae libri tres*, critice edidit Dan Slușanschi, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, p. 389). În traducerea românească, editorul a redat termenul *coloni* prin *răzeși* – „atât de mult scăzut-au de la strălucirea de odinioară, încât arată mai degrabă a răzeși, decât a boieri” – ceea ce alterează sensul observației (*Istoria creșterilor și descreșterilor Curții othman[n]jice sau aliothman[n]jice de la primul început al neamului, adusă până în vrenurile noastre, în trei cărți*, traducere românească și indice de Dan Slușanschi, ediția a II-a revizuită, Editura Paideia, București, 2012, p. 279); cred că traducerea cea mai potrivită a termenului *coloni* era **țărani**. Aceasta corespunde cu situația pe care o ilustrează o carte „de scos la neamuri” din domnia lui Constantin vodă Mavrocordat (11 octombrie 1742), având ca beneficiar pe **Sandu Tăutul**, fiul lui **Vasile** și nepotul lui **Toader Tăutul**; apostila domnească: „După dovedire, să scoată din țărani la aleși” – Corneliu Istrati, *Condica lui Constantin Mavrocordat*, ediție cu introducere, note, indici și glosar, alcătuită de ~, II, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008, p. 761, nr. 7598. Din neatenție, în studiul *Dimitrie Cantemir și boierimea Moldovei. Interesul pentru strămoși* (publicat în *Dimitrie Cantemir. Perspective interdisciplinare*, volum coordonat de Bogdan Crețu, Editura Institutului European, Iași, 2012, p. 139, nota 18), beneficiar al cărții domnești este indicat Toader

acestor categorii – au venit în Principatul Moldovei, transplantând aici ramuri din acea întinsă posteritate a marelui logofăt. Avem, astfel, un fel de „descălecat” dinspre Bucovina, care poate fi încadrat în *mobilitatea populației* ca o deplasare definitivă cu cauze variate, între care sărăcia a trebuit să constituie – cel puțin pentru unii – pricina de frunte sau chiar unică. Desigur, ar fi necesară o verificare pentru fiecare caz în parte, dacă toți cei luați în discuție au venit cu adevărat din Bucovina, sau unii erau purtători ai numelui fără să aparțină efectiv acestei familii și profitau de situație, ca și de imposibilitatea unor controale serioase și eficiente. Teoretic, uzurparea numelor de familie la cumpăna veacurilor XVIII-XIX nu mi pare plauzibilă, dar nici nu pot exclude apariția unor cazuri atunci când s-a văzut că tocmai pe baza acestui nume se pot obține privilegiile și înlesniri¹⁸. De aceea, în măsură posibilului, voi pune în lumină – în această cercetare și în cele care îi vor urma – și informațiile relative la legătura unor asemenea persoane cu Bucovina.

Cum s-au comportat acești nou-veniți sub raportul memoriei familiale¹⁹?

Îmi era cunoscută existența la Iași a unui grup consistent de Tăutulești, descendenți ai lui Simion Tăutu, ultimul vornic al Sucevei înainte de încorporarea Bucovinei în Imperiul Habsburgic²⁰, mort la 1 decembrie 1792 și îngropat în

Tăutul și nu Sandul Tăutul, adică bunicul și nu nepotul! Rog cititorii să îndrepte și să ierte greșeala.

De altminteri, Cantemir însuși folosește termenul *coloni* pentru a desemna pe *țărani*, nu pe răzeși, care erau ținuți încă în categoria nobililor (cf. Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 141).

¹⁸ S-ar părea că un semnal de alarmă, în această privință, poate fi aflat în însemnările paharnicului Costandin Sion (1795-1862), îndeaproape înrudit cu Tăutuleștii de la Comănești, despre care va fi vorba. El scrie: „Mulți să numesc cu această poreclă, atât de scumpă moldovenilor, dar toți minciunesc, aceasta o știu prè bine, pentru că mă rudesc cu această familie de pe bunica mè Maria, muma maicei mele [...]. Acolo, în Bucovina, poate să mai fie Tăutulești [...], iar toți ceilalți sânt napaste Tăutuleștilor, de sine porecliți, unii fiind slugi pe la Tăutulești, alții din satul Tăuteștii și alții de prin alte sate de a Tăutuleștilor” (Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru, prefață de Mircea Anghelescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, Editura Minerva, București, 1973, p. 276). Dar și aceste remarci trebuie luate *cum grano salis*: arhondologul știa doar ramura de la Comănești, fără să poată avea cunoștință de **toți** Tăutuleștii din Bucovina, mult mai numeroși decât își putea el imagina.

¹⁹ Cu privire la acest subiect: Ștefan S. Gorovei, *Identitate și memorie istorică. Familia Tăutu*, comunicare la cel de-al XII-lea Congres de Genealogie și Heraldică (Iași, 15-18 mai 2003); în curs de publicare în *Acta Bacoviensia. Anuarul Arhivelor Naționale Bacău*, XIV, 2019.

²⁰ Idem, *Note de istorie medievală suceveană*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Județean*, X, 1983, p. 221. Personajul merită o cercetare serioasă; nu s-a învrednicit, însă, decât de o „schiță” cu titlu pompos-caricatural, dar lipsită de valoare științifică: Mugur Andronic, *Vornicul Simion Tăutul, un vrednic descendent al celebrului logofăt de epocă ștefaniană (I)*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei*, XXXVII, 2010, p. 165-170.

biserica zidită de el în satul Comănești pe Soloneț²¹. Valorificând drepturi de preempțiune, el a cumpărat o parte din satul Cerchezeni la Hârlău (azi Cerchejeni în comuna Blândești din județul Botoșani). Alexandru vodă Mavrocordat Deli-bei (1782-1785) i-a confirmat stăpânirea acolo printr-un hrisov în care-l numește *Simeon Tăutul, mazil de la Suciavă din Cordon*²². Fiii săi – Vasile, Gheorghe, Ioan și Costache – au trecut în Principatul Moldovei pe când tatăl lor încă mai trăia²³ și au obținut de la celălalt Alexandru vodă Mavrocordat (Firaris, 1785-1786) un hrisov care le garanta scutirea de dări precum și alte privilegii. „Expunerea de motive” a hrisovului domnesc din 1786²⁴ face apel la istoria familială:

²¹ Leca Morariu, *La Comănești*, în *Junimea Literară*, XIV, 1925, 8-10, p. 299. În noiembrie 1783, fiul său Ioan (v. mai departe în text) dăruia acestei biserici „ce este zidită prin osârdia și cheltuiala părintelui meu ... Simeon Tăutul ... vornic Sucevii în satul nostru Comănești”, cele 12 Mincee (ediția Râmnic, 1780) cumpărate cu 10 galbeni: Olimpia Mitric, *Cartea românească veche în județul Suceava (1643-1830)*. *Catalog*, ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2005, p. 164-165.

²² Originalul la Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, I/235; copie la SJAN Iași, *Documente*, CMXI/10.

²³ Ioan Tăutu se afla în Moldova încă din 1783 (v. și *supra*, nota 21), când s-a căsătorit cu fata sulgerului Sandu Budescu. În iulie 1787, pe când era cămăraș de taină, a cumpărat în Iași, în Muntenimea de Sus, „o case cu locul ei”, pe care la 1800 (ca sulger) o va vinde fratelui său Gheorghe, întrucât el cumpărase între timp „de la sultan-mezat cașale ce au fost a lui Saber” – Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VIII. *Acte interne (1781-1790)*, editate de ~, Editura Dosoftei, Iași, 2006, p. 546, nr. 432. Acest „Saber” trebuie să fie *Monsieur Chabert*, cunoscut din *sămile* Vistieriei ca giuvaergiu: Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Moldovei*, editate de ~, I (1763-1784), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 408, 422, 450, 463, 475, 486, 500, 534, 535, 537, 549, 553, 556; II (1786-1798), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 28, 85, 99, 112, 171, 184.

²⁴ Documentul a fost publicat, mai întâi, în *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinei*, II, 6-7 (29 iulie 1912), p. 103-104 (cu data *august* 1786) fără indicarea posesorului; la fel a fost publicat (dar cu luna *noiembrie*) și de Mihai Costăchescu în *Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, III, 1923, p. 115-116, nr. XC. Editorul a adăugat următoarele: „Cam același cuprins au și doc(umentele) din 1792 august 19 și 1794 noemv(rie) 12”. Cel dintâi a fost publicat relativ recent: Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, IX. *Acte interne (1791-1795)*, editate de ~, Editura Dosoftei, Iași, 2007, p. 85-86, nr. 91 (originalul la SJAN Iași, DCCXVIII/35).

Un rezumat al hrisovului din 1786 a publicat Artur Gorovei, *Documente tăutulești*, în *Junimea Literară*, XIII, 1924, 5-6, p. 220, nr. 11 (cu luna *august*), indicând că aparține lui Aurel(ian) Tăutu (1874-1955), preot în Siret; mi se pare cert că și în 1912 se afla în aceeași posesie: preotul Aurel Tăutu – pe atunci la Boian – era unul dintre colaboratorii *Gazetei Mazililor și Răzeșilor Bucovinei* (v. I, 1911, 18, p. 223 și III, 1914, 13-14, p. 204). Acesta a fost bunicul matern al lui Aurelian Simionescu (1923-2004), profesor la Politehnica ieșeană, care, rămas fără urmași, a dăruit documentul parohiei Sf. Nicolae din Bălinești.

prin jaloabă ce au dat cătră Domnie Me au arătat că din vechi stare niamului lor curge din Tăutul ce au fost vel log(o)f(ă)t și din întâmplările vremilor căzind niamul lor la scăpăciune, au ramas înstreinaț(i) din rânduiala niamurilor și părăsiț(i) de domneștile mili, rugându-să ca să fie cuprinși și agiutoriț(i) cu oareșcare mila Domniei Mele. A căroră arătări și rugăminte după cercetare adevărindu-se, atât din scrisori vechi ce au pentru moșii și mai ales din arătările acest credincios boeriul Domniei Mele, dum(nealui) Teodor Balș²⁵ vel vor(nic), că să trage cu adivărat niamul lor din vechi din Tăutul ce au fost vel log(o)f(ă)t și mai vărtos că și tatul acestor de mai sus numiți au slujit trebuinților pământului acestuia la vremi trecute, cum și însuș(i) aceștie asămine s-au aflat și să află slujind.

Mobilitatea, deplasarea definitivă a acestei ramuri, nu a produs o dislocare a memoriei genealogice: frații Tăutulești de la 1786 știau foarte bine (ca și tatăl lor, de altfel) originea neamului lor. Deci desprinderea de ocinile strămoșești nu a cauzat pierderea memoriei genealogice și ieșirea din istoria familială. „Transplantați” în Principatul Moldovei, acești Tăutulești au continuat să-și afirme descendența din marele logofăt și au stărui în eforturile de a rămâne la suprafața vieții sociale.

Dintre cei patru frați, unul s-a întors la Comănești, unde se pare că a lăsat urmași dintr-o „știitoare”; aceștia au păstrat hrisovul, împreună cu atestatul prin care la 18 noiembrie 1789 i s-a recunoscut lui Simion Tăutu calitatea de nobil în Bucovina (*Simonem Toutul masillum seu nobilem circuli Bukovinensis titulo nobilitari gaudere*)²⁶. Ceilalți trei frați au rămas în Moldova, primind ranguri boierești. Cel mai cunoscut a fost Ioan Tăutu, sulger, ban și mai apoi vornic (mort în 1826), ctitorul nou al bisericii Bunavestire din Iași²⁷; fratele său, vornicul de poartă Gheorghe Tăutu (mort mai devreme, în 1802), a fost tatăl lui Ionică Tăutu (1795-1830), vestitul comis cărvunar, aspirant la domnia Moldovei în 1829, de la

²⁵ Legătura cu Teodor Balș (1743-1810, bunicul caimacamului omonim), de care s-a atașat Ioan Tăutu și care avea să sprijine ascensiunea acestuia, o ilustrează și un document din 1789 (iulie 20) prin care Balș îi dăruia doi țigani „pentru acea credincioasă și cu silință slujbă ce din copilăria sa au arătat cătră mine” – Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 220, nr. 13).

²⁶ *Ibidem*, p. 220-221, nr. 14. Atestatul avea numărul 475. Și acest document a fost depus spre păstrare la biserica din Bălinești.

²⁷ Mihai Mănuță, *Mitricile Bisericii „Buna Vestire” din Iași (1846-1865)*, în *MMS*, XLII, 1966, 3-4, p. 225-237; Sorin Iftimi, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, ediția a 2-a, Editura Doxologia, Iași, 2014 (prima ediție: Editura Trinitas, Iași, 2008), p. 129-143.

care au rămas emoționante mărturii pentru memoria genealogică păstrată în această ramură²⁸.

Ascensiunea fiilor lui Simion Tăutu în Moldova a constituit, foarte probabil, un îndemn puternic și pentru alți purtători ai acestui nume să se desțărăze și să ia calea principatului. Am motive să bănuiesc că ei s-au tras unii după alții, beneficiind de sprijinul acordat – cu un remarcabil simț de solidaritate familială – de vornicul de la Iași, la a cărui (previzibilă) intervenție au primit cărți domnești „de scos la neamuri”: prin ele, li se acordau scutiri de dări și mici privilegii. O asemenea carte domnească a fost dată de Scarlat vodă Calimachi la 16 iunie 1818²⁹ unui Dumitrache, fiul lui Iordache Tăutu, care adusese în sprijinirea solicitărilor sale cartea domnească dată de Alexandru vodă Moruzi unui unchi al său. Iată și „expunerea de motive” de aici:

pentru Dimitrachi Tăutul, feciorul lui Iordachi Tăutul, ce se află cu lăcuința la ținut ... (*loc alb*), că prin jaluba ce ni-au dat au arătat că starea neamului său este din rânduiala neamurilor de boeri, făcând rugăminte ca, după cum și alte neamuri a sale se află scoși la rânduiala neamurilor de boeri și cuprinși cu agiutoruri de milă din domneștele mile, să fie și el cuprins întru aceiaș(i) rânduială și cunoscut și cuprins cu oareșcare agiutor din domneștele noastre mile, arătând și o carte gospod de la răposatul întru fericire domn Alexandru Constantin Moruzi v(oie)v(o)da dată lui Vasile Tăutul, feciorul Lupului Tăutul, pe care îl arată că se trage din spița neamului lui Ioan Tăutul ce-au fost logofăt mare. Și încredințându-ne Domnia Mea că acel Vasile Tăutul este unchiu jăluitorului și se trage și jăluitorul tot dintru acelaș(i) neam, nu am trecut cu vederea rugămintea sa...

Documentul acesta s-a păstrat datorită faptului că un urmaș al beneficiarului (Iorgu Tăutu) s-a căsătorit cu Ileana Borș, o mătușă maternă a bunicului meu; fiul lor, Mihai Tăutu (poet minor, 1853-1879), a murit necăsătorit și astfel mica arhivă a fost moștenită în familie³⁰. Ajunși în acest punct, trebuie să observăm că însăși

²⁸ Ștefan S. Gorovei, *Identitate și memorie istorică. Familia Tăutu*, cit. (*supra*, nota 19).

²⁹ Artur Gorovei, *Documente tăutulești*, cit. (*supra*, nota 24), 5-6, p. 227-228, nr. 33. Un rezumat la N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VII, Editura Ministerului de Instrucție, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, București, 1904, p. 350, nr. 31, cu indicația că este comunicat de Artur Gorovei.

³⁰ Din același lot de documente face parte și traducerea uricului lui Alexandru Lăpușeanu, din 5 ianuarie „1581” [= 1561], a cărui traducere s-a dat, în 1760, „la mâna Tăutului i Costrăjăștilor” (familia Costrăș, ceea ce poate fi un indiciu în identificarea relațiilor genealogice): *ibidem*, p. 336, nr. 1. După alte forme arhivistice, documentul a fost publicat de Teodor Bălan, *Familia Onciul. Studiu și*

păstrarea hârtiilor vechi constituie un semnal puternic pentru existența (dar și întreținerea) memoriei familiale.

Întâmplarea face să fie cunoscută și cartea de „scos la neamuri” dată de Alexandru vodă Moruzi în 1792 (septembrie 1)³¹; în ea se spune că

Vasilie Tăutul, feciorul lui Lupul Tăutul, carele după jaloba ci-au dat cătră domnia mea, cercetându-să și cereria lui și adevărindu-ne că spița neamului său trage din Ion Tăutul ci-au fost logofăt mare și rudenie cu boeri mari, nu i-am trecut cu vedere(a) rugămintea(a), ce socotindu-să că, ca un neam de boeri ce să află, i să cade a fi împărțășit cu milă, s-au așezat în rânduiala niamurilor.

Publicarea acestei cărți domnești a fost însoțită de o interesantă notiță din care se vede că editorul (pesemne Gh. Ghibănescu, după stil) a avut sub ochi un pachet de documente, probabil din arhiva unui urmaș al beneficiarului³²:

Această carte domnească de ieșit la neamuri o întărește M. C. Suțu voievod în 1794 iunie 25 tot lui *Vas. Tăutu*, feciorul *Lupului Tăutul*; iar în 1818 ghenar 16, o întărește Sc. Alex. Calimah vodă lui *Ion Tăutul*, fiul lui *Vasile Tăutul*; iar în 1846 ghenar 15, o samă de oameni dau o *mărturie* la mâna lui *Gr. Tăutul*, în vârstă de 12 ani numai, că e feciorul lui *Ion Tăutul*, ieșit la neamuri, și înșiră ca dovadă toate cărțile domnești de ieșit la neamuri ale tatălui său *Ion*, ale bunicului său *Vasile* și ale răzbunului său *Lupul*.

Pe Ion Tăutul, beneficiarul cărții domnești din 1818, îl găsec doi ani mai târziu în ținutul Hârlăului³³:

documente, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1927, p. 5-6, nr. 2 (cu data 7059 = 1551) și p. 9-10, nr. 5 (cu data 7089 = 1581); datările ambelor copii sunt, firește, imposibile; în *DRH*, VI (1546-1570), volum întocmit de I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 514-515, nr. 287, i s-a atribuit datarea 70<6>9, adică 15<6>1.

³¹ *Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal Iași*, VIII, 1930, p. 231.

³² *Ibidem*, p. 231-232.

³³ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845). V. Ținutul Hârlău, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, introducere de Mircea Ciubotaru, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2013, p. 12. „Cazul” este remarcat și de d-l Mircea Ciubotaru, în studiul introductiv (p. XIII: „dintre toți, se remarcă...”); absența lui din genealogia publicată de Ioan Murariu, *Un vechi arbore genealogic al familiei Tăutu*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 1-2, p. 161-162 și planșa dovedește, pe de o parte, că avem de-a face cu o ramură mai depărtată, iar pe de altă parte (dacă mai era nevoie!) caracterul incomplet al acestui arbore, care merită o abordare specială.

Ion sin Vasăle Tăut(u), cu carte din (1)818 iscălită și di domn(ul) Scărlat Calimah v(oie)vod în cuprindere că să tragi din Tăut(u) ce au fost vel log(o)f(ă)t.

Dar tot în ținutul Hârlăului, la Ceplenița, locuia *căminarul Gheorghe Tăutu*, recunoscut în 1846 ca „privileghet”³⁴; nu știu dacă este identic cu acel Gheorghe Tăutu, fiul lui Iordache, pe care la 1823 (mai 19) Ioan Sandu Sturza vodă îl trece în „rânduiala neamurilor de boieri”³⁵ cu aceeași explicație și „documentație” ca în cazul lui Dumitrache din 1818. Erau, desigur, frați și unul dintre ei trebuie să fi fost tatăl lui Neculai Tăutu, născut la Ceplenița în 1847³⁶.

Avem, cum se vede, un mic fragment de spiță genealogică alcătuit numai din beneficiarii de cărți domnești descinzând din Lupul Tăutul.

Este foarte posibil că personajul cu acest nume, din care se revendică beneficiarii respectivelor documente, să fi fost unul dintre participanții la adunarea convocată de Constantin vodă Mavrocordat în 1749 pentru discutarea situației vecinilor³⁷; el a putut fi chiar unul dintre cei care au comunicat lui Ion Neculce³⁸ așa-zisele tradiții despre logofătul Tăutu, înscrise în *O samă de cuvinte* (cea despre închinarea Moldovei la Poartă și băutul cafelei și cea despre stabilirea hotarului nordic al țării pe Ceremuș, când satele de la margine ar fi fost dăruite logofătului de

³⁴ Artur Gorovei, *Documente tăutulești*, cit. (*supra*, nota 24), 9-10, p. 406, nr. 77 (documentele Mihai Tăutu).

³⁵ *Ibidem*, 7-8, p. 328, nr. 50 (documentele Mihai Tăutu).

³⁶ *Ibidem*, 1-2, p. 52-53 (documentele Mihai Tăutu).

³⁷ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, II. *Moldova*, <volum alcătuit de> Vasile Mihordea redactor responsabil, Ioana Constantinescu <și> Corneliu Istrati, Editura Academiei, București, 1966, p. 288, nr. 260; *MEF*, VIII, *Documente moldovenesti din secolul al XVIII-lea (1711-1750)*. *Cărți domnești și zapise*, coordonator Demir Dragnev, volum întocmit de Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev și Eugenia Bociarov, Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”, Chișinău, 1998, p. 211, nr. 170.

³⁸ Găsesc și un *Ilie Tăutul mazil ot Prigoreni* la 1763 (Ioan Neculce. *Buletinul Muzeului Municipal Iași*, V, 1925, p. 64 și VIII, 1930, p. 56). Ar putea fi acela pe care o veche spiță de neam îl trece în rândul fiilor lui Pătrășcan Tăutu, vornicul de Câmpulung din a doua jumătate a veacului al XVII-lea – Ioan Murariu, *op. cit.*, planșa de după p. 162 (verso). Numai că documentele cunoscute nu indică, între copiii lui Pătrășcan, unul cu acest prenume – cf. Teodor Balan, *Documente bucovinene*, IV, Tiparul „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți, 1938, p. 33-35, nr. 23, document din 1724 (februarie 2): sunt menționați băieții Vasile, Ioniță, Sandu, Andrieș și Toader și ginerii Grigoraș Potlog și Sandu Volcinschi.

regele Poloniei³⁹): un adevărat patrimoniu simbolic, transmis în familie vreme de două veacuri și jumătate⁴⁰.

În fața acestor cunoștințe, cei trei Tăutulești din *Condica sudiților* au devenit o povară și mai apăsătoare: întrevedeam situația și evoluția lor, descendența pe care vor fi avut-o, urmașii aceia purtând un nume despre a cărui strălucire memoria lor familială nu mai păstra nici o amintire... Pe toate le-am înțeles mai bine acum câțiva ani, când colegul nostru d-l Sorin Iftimi mi-a făcut cunoștință cu un inginer ieșean purtând acest nume: în cursul unei conversații destul de lungi, d-sa nu mi-a putut da nici o informație despre strămoșii săi.

Pe doi dintre candidații la supușenia străină i-am regăsit în *Catagrafia ținutului Iași*, alcătuită de Vistieria Moldovei în 1820 și publicată acum câțiva ani de profesorul Mircea Ciubotaru și colaboratorii săi: Tănasa⁴¹ și Toader Tăutu locuiau în adevăr la Scoposeni, ca argați ai Mănăstirii Neamțului⁴². Dar această catagrafie mi-a rezervat și alte surprize în legătură cu subiectul cercetat. Pe lângă patru Tăutulești ale căror proveniență și stare rămân deocamdată necunoscute⁴³, am găsit aici, într-o anexă numită *Tăblișă de cercetare a mazililor*, două grupe de purtători ai acestui nume, locuind în satul Iepureni (Epureni) și posedând cărți domnești:

– trei sunt urmașii unui **Melinte Tăutu**, prin fiii săi Ștefan (tatăl lui Constantin) și Ioniță (mort pe la 1813, tatăl lui Manolache și al lui Ilie); Ștefan

³⁹ Pentru situația acestor sate în contextul eforturilor pentru stabilizarea hotarului de nord al principatului, cf. Alexandru Pinzar, „*Donația de pe Ceremuș*”, în *AP*, XI, 2015, 1, p. 87-98; reluat în idem, *Hotarul de nord al Moldovei (de la formare, în secolul al XIV-lea, până la statornicirea lui pe Ceremuș, Colacin și Nistru)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016, p. 138-146.

⁴⁰ Alte tradiții (în care are o parte și contrafacerea târzie) au fost consemnate de Dimitrie Dan, *Din amintirile unui strănepot al logofătului Tăutu*, în *Glasul Bucovinei*, an VI, nr. 1172 din 21.I.1923, p. 2-3 și nr. 1173, din 23.I.1923, p. 2-3.

⁴¹ În 1764, între mazilii de la Cernăuți se aflau frații Grigoraș și Tănase Tăutul – Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Moldovei*, I, cit. (*supra*, nota 23), p. 343; ei semnează jurământul din 1777 ca ruțași. Însă acest Tănase Tăutul nu poate fi identic cu crășmarul de la Scoposeni, născut pe la 1785. Aproximativ în timp și identitatea numelui de botez sugerează posibilitatea unei înrudiri colaterale (nepot de frate). În același an 1764, în lista mazililor de la Cernăuți este trecut și un *Vasile Tăutul* cu mențiunea „fugit” (*ibidem*).

⁴² *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. II. *Ținutul Iași, Partea I (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaiei, Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru, introducere de Mircea Ciubotaru, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2013, p. 189 (nr. 22 și 23).

⁴³ *Gheorghie*, breslaș la Lăzăreni; *Petrachi* la Măcărești; *Andrei* la Tomești și *Vasile* la Socola (*ibidem*, p. 139, 183, 234 și, respectiv, 251).

Tăutu avusese o carte de la Mihai vodă Suțu, din noiembrie 1793, iar Ioniță avusese două cărți, una de la același domn și din aceeași dată, și alta de la Scarlat vodă Calimachi din 24 decembrie 1812;

– cealaltă grupă este reprezentată de **Vasile Tăutu**, fiul lui Lupu, cu carte tot de la Mihai vodă Suțu din noiembrie 1793; alături de Vasile se afla fiul său Neculai⁴⁴. Această ultimă secvență genealogică (Vasile, fiul lui Lupu) corespunde cu aceea invocată în documentele prezentate anterior, ceea ce dovedește corectitudinea informațiilor. Trebuie să se mai observe că trei dintre cele patru cărți domnești arătate de aceste persoane poartă aceeași dată (noiembrie 1793), ceea ce poate să indice că beneficiarii au adresat domniei jalbele în aceeași vreme.

O altă anexă a catagrafiei a înregistrat pe mazilii care nu se aflau „în izvoadile dăjdii” și pe fiii de mazili „ce n-au înțrat în dajdii”; aici am găsit⁴⁵, locuind tot la Iepureni, pe **Grigoraș**, fiul mazilului Grigore Tăutu (fără carte) și pe urmașii unui **Cozma Tăutu**⁴⁶ (fiul său Dumitru și nepotul, Manolache, fiul lui Costandin; carte avea acesta din urmă⁴⁷, pentru el și fratele Dumitru, tot din 1793).

În sfârșit, în a treia anexă, cuprinzând ruptașii și fiii de ruptași⁴⁸, este menționat un mazil **Ion Tăutu**, a cărui „parte de moșia” din Iepureni a trecut ficei sale, precum și ginerele unui **Simion Tăutu** (înregistrat ca mazil iertat de dajdie)⁴⁹.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 361-362.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 387.

⁴⁶ Asupra acestui personaj și a provenienței sale bucovinene: Ștefan S. Gorovei, *Istoria mare prin cei mici. Mazilii din Bucovina răpită în principatul Moldovei și în Basarabia*, comunicare în ședința din 13 martie 2018 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

⁴⁷ Pe un document din 1794 (iulie 1) se află semnat: „Și eu, **Costandin Tăutul de la Iepurenii de pe Jijie**, m-am tâmplat la facire acestui zapis și sint martur”: Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, IX, cit. (*supra*, nota 24), p. 258, nr. 270; subl. mea. Trebuie remarcat faptul că era știutor de carte. El nu trebuie confundat cu omonimul și contemporanul său, căruia i se atribuie alcătuirea unui arbore genealogic al familiei pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui următor – Ioan Murariu, *Un vechi arbore genealogic al familiei Tăutu*, cit. (*supra*, nota 33).

⁴⁸ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. II. *Ținutul Iași, Partea 1 (1820)*, cit., p. 384. Toți cei menționați în cele trei *tăblițe* se regăsesc și în catagrafie (*ibidem*, p. 72-73).

⁴⁹ Proveniența bucovineană a acestui Simion Tăutu pare dovedită prin numele său de botez, ales desigur în onoarea celui alt Simion, vornicul de Suceava. Un personaj cu același nume de botez apare, împreună cu alți Tăutuțești, în Principatul Moldovei în primii ani ai veacului al XIX-lea, în legătură cu satele Glăvănești, Peletiuți, Broșteni și Glodeni (Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CLXXXIX/172 și CCCXLVI/11, 12; Theodor Codrescu, *Uricariul*, VI, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1875, p. 254; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, Inst[itutul] de Arte Grafice „Presa Bună”, Iași, 1933, p. 116-117, nr. CX). Despre aceștia și legătura lor cu Bucovina va fi vorba cu alt prilej.

Folosirea termenului „moșie” și utilizarea părții respective ca zestre ar putea sugera existența unor drepturi ereditare, în virtutea cărora acești Tăutulești s-au așezat la Iepureni.

Prezența unui grup destul de numeros de purtători ai aceluiași nume și din aceeași categorie socială în același sat⁵⁰ mi se pare un indiciu puternic în sensul unei înrudiri destul de apropiate. Este interesant de observat că, spre deosebire de cei trei de la Scoposeni, acești Tăutulești, odată trecuți în Moldova, și-au valorificat neîntârziat calitatea lor de mazili sau fii de mazili, menționând *cărțile* primite de la domni ai Moldovei. Putem bănuși că în cele mai multe (dacă nu în toate), figura aceeași motivație ca în cele două menționate deja. Un exemplu îl constituie „cartea” eliberată de Mihail vodă Suțu la 3 decembrie 1793⁵¹ unui Costandin Tăutul⁵², ficiorul lui Toader Tăutul,

carele după jaloba ce au dat cătră domnia mea, și după alte dovezi și cărți domnești, ce ne-au arătat adeverindu-ne domnia mea că spița neamului său să trage din Ion Tăutul ce au fost logof(ăt) mare și rudenii cu boeri mari și neamuri alese și cum că și tatăl său, Toader Tăutul, au fost miluit de domni și socotit în rânduiala altor ficiori de boeri, și mai ales încredințându-ne domnia mea din cartea domniei sale Alexandru Costandin Moruz v(oie)vod ce ne-au arătat că după rânduiala neamului său, l-au cuprins și pe dănsul cu această milă.

Era singurul lucru pe care-l puteau face pentru a li se recunoaște, fie și la nivelul cel mai de jos, statutul la care le dădea dreptul istoria lor familială. Și în aceste cazuri, desprinderea de bunurile ereditare nu a produs anihilarea memoriei

⁵⁰ Catagrafiile următoare și apoi înregistrările Stării Civile ne vor lămuri dacă acești Tăutulești s-au înrădăcinat la Iepureni și au lăsat urmași acolo. În 1825, un *Mihai Tăutu* din Epureni și Gheorghe Bădărău, soțul nepoatei sale de frate (Mărioara, fiica lui *Constantin Tăutul*) erau scoși „din dajdia din catastihul Vistieriei”, fiind intrați în slujba vistiernicului Petrache Sturdza (Gh. Ghibănescu, *Spița neamului Bădărău*, în *Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal Iași*, V, 1925, p. 245).

⁵¹ Th. Codrescu, *Uricarul*, VII, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1886, p. 55-57 (originalul era în posesia editorului). Reprodus în Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, IX. *Acte interne (1791-1795)*, cit. (*supra*, nota 24), p. 205, nr. 228 (cu indicarea greșită a volumului din *Uricarul*).

⁵² În persoana acestui Costandin Tăutu identific, cu multă probabilitate, pe autorul arborelui genealogic descoperit de Ioan Murariu în arhivele botoșănene (cf. *supra*, nota 33): Ștefan S. Gorovei, *Mărturii genealogice pentru istoria familiei Tăutu*, comunicare în ședința (223) din 12 decembrie 2017 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române (publicată sub același titlu în *Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei*, s.n., XXIV, 2018, p. 27-54).

genealogice. Evoluția ulterioară a urmașilor a depins, desigur, de factori foarte diverși: atașați „în slujbe” pe lângă unii dintre boierii mari ai vremii, ascensiunea lor a putut fi sprijinită de aceștia, prin procurarea unor mici dregătorii și înlesnirea unor căsătorii avantajoase. Aici, cercetarea rămâne deschisă.

Mai trebuie să adaug un caz pe care Catagrafia din 1820 nu l-a putut înregistra. Tot în ținutul Iașilor, dar în vechea lui configurație, distrusă prin răpirea Basarabiei, se afla satul Sinești (azi în raionul Ungheni), unde la 1824 polcovnicul **Andrei Tăutu**, *dvoreanin*, stăpâna 120 de fâlci⁵³. Personajul nu este necunoscut: fusese semnalat încă din 1924 ca semnatar al unei scrisori trimise lui Ioan Tăutu biv vel ban, fiul vornicului Simion⁵⁴. Documentele recent publicate necesită, ca și „cazul” în sine, o analiză atentă⁵⁵.

*

Cu aceste câteva cazuri diferite care țin de spațiul ieșean (al orașului și al vechiului ținut), sper să fi dovedit că păstrarea memoriei familiale (incluzând, la un anumit nivel, și interesul pentru genealogia neamului) nu este în chip obligatoriu urmarea stăpânirii de pământ. Se poate ca această memorie să fie întreținută și chiar

⁵³ Sergiu Bacalov, *Documente referitoare la neamul de boieri și nobili Tăutul. Cazul lui Andrei Tăutul*, în *Studii de arhondologie și genealogie*, I, Tipografia Bons Offices, Chișinău, 2013, p. 240.

⁵⁴ Artur Gorovei, *Documente tăutulești*, cit. (*supra*, nota 24), 1-2, p. 50 (comentariu) și 5-6, p. 227, nr. 32 (rezumatul scrisorii din 21 martie 1818). Aici, titlul de *post(elni)c* este, foarte probabil, o lectură eronată, în loc de *polc(ovnic)*. Acest Andrei Tăutu nu pare identic cu acela înregistrat la Tomești în 1820 (cf. *supra*, nota 43). Scrisoarea trimisă banului Ioan Tăutu îl plasează între „familiarii” acestuia, chiar dacă nu ca rudenie foarte apropiată, cum s-a și remarcat (Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 50).

⁵⁵ Andrei Tăutu nu a fost singurul purtător al numelui legat de proprietăți basarabene. Au fost semnalate: un *logofăt Ioniță Tăutu* trăitor la Soroca (Artur Gorovei, *op. cit.*, 1-2, p. 50 și 9-10, p. 409, nr. 93); un *Alexandru Tăutu*, *dvoreanin* și el, stabilit la Odessa, dar cu răzeșii la Orhei [Radu Rosetti, *Arhiva Senatorilor de la Chișinău și ocupația rusească de la 1806-1812*, III. *Amănunte asupra Moldovei de la 1808 la 1812*, în *ARMSI*, s. II, t. XXXII (1909-1910), 1910, p. 128 (capitolul V, *Câteva afaceri judiciare din anii 1808-1812*)], precum și un *Vasile Tăutu* din ținutul Hotinului, înscris la 1835 în *Cartea genealogică a dvorenimii Basarabiei (Elita social-politică și economică a Basarabiei sec. XIX – începutul sec. XX*, I. *Documente*, coordonator Sergiu Bacalov, volum alcătuit de Sergiu Bacalov, Cristina Gherasim, Marina Guțu, Sergiu Demerji, Elena Cojocari, Tipografia Bons Offices, Chișinău, 2014 [2015], p. 178. Prezența unor purtători ai numelui Tăutu în Moldova dintre Prut și Nistru și eventuala lor posteritate până astăzi ar merita o cercetare specială.

N.B. Acest articol a fost predat în aprilie 2018 pentru un volum care se alcătua în onoarea profesorului Gheorghe Cliveti la împlinirea vârstei de 65 de ani (*Politică și relații internaționale în istoria românilor. Omagiu Profesorului Gheorghe Cliveti*); întrucât apariția acestui volum (proiectată la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) pare incertă, am convenit cu alcătuitorul său (lect. univ. dr. Gabriel Leancă) retragerea textului, **păstrându-i însă colegiala destinație festivă.**

activată de perspectiva unor minime avantaje sau privilegii, dar însuși acest exercițiu îi asigură transmiterea către generațiile următoare. Iar **păstrarea ei vie se vede a fi un act de voință realizabil doar sub condiția existenței unui anumit nivel cultural.**

În cazurile analizate, *mobilitatea populației* a putut fi surprinsă sub diversele ei aspecte: cel **geografic** în primul rând, fiind vorba de părăsirea unor vetre seculare, urmată de o răspândire teritorială care, pentru etapele ulterioare, va putea fi mai ușor urmărită grație izvoarelor care se înmulțesc și se diversifică, dar și sub aspect **social și profesional.**

O asemenea cercetare mai pune în lumină un aspect care merită și el o atenție mai stăruitoare. În recensăminte și catagrafii apar deseori oameni cu nume recunoscute ca aparținând unor neamuri boierești; erau ei cu adevărat descendenți din strămoși comuni, sau purtau numele respective ca urmare a unor identificări prin raportarea la stăpâni ? De asemenea, fenomenul însuși al *scoaterii la neamuri* la cumpăna veacurilor XVIII-XIX mi se pare că merită și el atenția specialiștilor în istorie modernă.

*LA MOBILITÉ DE LA POPULATION ET LA MÉMOIRE
FAMILIALE. DES CAS DE JASSY
(RÉSUMÉ)*

*La postérité de Ion Tăutu, grand chancelier de Moldavie en 1475-1511, quoique appartenant à l'une des plus nobles familles du pays – **nobilissima inter Moldavos prosapia**, selon le prince Démètre Cantemir – est arrivée, au début du XVIIIe siècle, à une situation assez précaire; les Tăutu possédaient encore des terres dans plusieurs villages du nord de la principauté moldave (ce qu'on va appeler **Bucovina**), ils étaient considérés des **mazili** (descendants des anciens grands boyards) et **răzeși** (co-proprétaires), mais leur état les rapprochait plutôt des paysans. Après l'intégration de la Bucovine au Saint Empire, comme possession de la Maison d'Autriche (1775), la noblesse du pays fut obligée de prêter le serment de fidélité à l'impératrice Marie Thérèse et à son fils, l'empereur Joseph II. Plusieurs membres de la famille Tăutu furent présents à cette cérémonie (1777); en 1788-1789, ils obtinrent des diplômes qui certifiaient leur qualité de nobles. Mais d'autres membres de cette famille, déjà trop appauvris et déclassés, restèrent dépourvus de tels certificats. Vers la fin du XVIIIe siècle et au commencement du XIXe, plusieurs Tăutu ont franchi la frontière de la Bucovine autrichienne pour s'établir dans la principauté de*

Moldavie, surtout dans le département de Jassy, mais aussi à Botoșani; ils furent reconnus, en tant que descendants du grand chancelier Ion Tăutu, comme membres de la classe des boyards, par ordres princiers qui leur octroyaient quelques menus privilèges. A côté d'eux, on trouve trois Tăutu non privilégiés, venus aussi de Bucovine et établis dans un village du même département de Jassy. Pour tous, le nom restait le dernier échelon de la mémoire familiale: mais seulement quelques-uns ont eu l'habileté et la chance de le mettre en valeur. Il sera intéressant de poursuivre leur descendance (partiellement connue): on peut supposer que la plupart ont gardé le nom, mais ont perdu la mémoire familiale.